

JAKUB ZIELIŃSKI

Uniwersytet Łódzki
<https://orcid.org/0000-0003-3605-5225>
jakub.zielinski@edu.uni.lodz.pl

Wysokość opłaty stosunkowej w przypadku „dobrowolnego” spełnienia świadczenia bezpośrednio do rąk komornika sądowego – uwagi na tle wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 czerwca 2017 r., P 63/14

The size of the fee in the case of a “voluntary” payment made directly to the bailiff – commentary on the ruling of the Constitutional Tribunal of 28 June 2017, P 63/14

Abstract: The ruling of the Constitutional Tribunal of 28 June 2017, P 63/14, despite its apparent unambiguity, has become the subject of exceptionally broad discourse among both practitioners of law and legal theorists. Although more than 4 years have passed since the date of its issuance, in the practice of courts and bailiffs, a uniform line of interpretation has still not emerged, and individual courts and individual officers interpret the ruling differently. Basing his analysis on the rich jurisprudence of common courts, reports of visiting judges and views of doctrine representatives, the author not only presents how common courts interpret the decision of the Constitutional Tribunal, but also questions the correctness of seemingly dominant line of interpretation.

Keywords: enforcement proceedings, bailiff’s fees, Constitutional Tribunal’s ruling

Wprowadzenie

W komentowanym wyroku Trybunał Konstytucyjny wypowiedział się na temat wysokości opłaty należnej komornikowi sądowemu w sytuacji, gdy dłużnik wpłacił określoną kwotę zobowiązania bezpośrednio do rąk komornika. Stwierdził, iż art. 49 ust. 1 zdanie pierwsze ustawy z 29 sierpnia 1997 roku o komornikach sądowych i egzekucji¹ w zakresie, w jakim przewiduje pobranie od kwot wpłaconych przez dłużnika bezpośrednio komornikowi opłaty stosunkowej w wysokości 15% wartości wyegzekwowanego świadczenia, jednak nie niższej niż 1/10 i nie wyższej niż trzydziestokrotna wysokość przeciętnego wynagrodzenia miesięcznego, jest niezgodny z zasadą poprawnej legislacji wywodzoną z art. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej oraz z art. 32 ust. 1 Konstytucji. Mimo iż wskazana powyżej ustawa utraciła moc obowiązującą wraz z wejściem w życie ustawy z 28 lutego 2018 roku o kosztach komorniczych², tak na mocy art. 52 ust. 1 nowej ustawy, do postępo-

¹ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (t.j. Dz.U. z 2016 r., poz. 1138 i 2261 oraz z 2017 r., poz. 85), dalej: u.k.s.e.

² Ustawa z dnia 28 lutego 2018 r. o kosztach komorniczych (t.j. Dz.U. z 2018 r., poz. 770).

wań wszczętych i niezakończonych przed dniem wejścia w życie ustawy stosuje się przepisy dotychczasowe. Dlatego też, mimo derogacji ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, jej przepisy wciąż znajdują zastosowanie w wielu toczących się postępowaniach egzekucyjnych, a wyrok Trybunału Konstytucyjnego nie utracił aktualności. Prawidłowa interpretacja tego tylko pozornie jednoznacznego rozstrzygnięcia do dziś budzi kontrowersje zarówno pośród przedstawicieli doktryny, jak i wśród praktyków prawa³.

1. Pytanie prawne przedstawione Trybunałowi Konstytucyjnemu

Dla przejrzystości dalszych rozważań zasadne jest poczynienie pewnych uwag natury ogólnej, dotyczących okoliczności, w jakich Trybunałowi zadane zostało przedstawione pytanie prawne skutkujące wydaniem głosowanego rozstrzygnięcia. Otóż zgodnie z art. 49 ust. 1 zd. 1 *in principio* u.k.s.e. w sprawach o egzekucję świadczeń pieniężnych komornik pobiera od dłużnika opłatę stosunkową w wysokości 15% wartości wyegzekwowanego świadczenia. Zgodnie natomiast z art. 49 ust. 2 zd. 1 u.k.s.e. w sprawach o egzekucję świadczeń pieniężnych w przypadku umorzenia postępowania egzekucyjnego na wniosek wierzyciela komornik pobiera od dłużnika opłatę stosunkową w wysokości 5% wartości świadczenia pozostałego do wyegzekwowania⁴. Tym samym, jeśli dłużnik wpłacił określoną kwotę do rąk komornika sądowego, naliczana była opłata w wysokości 15% wpłaconego świadczenia (art. 49 ust. 1 zd. 1 u.k.s.e.), podczas gdy wpłacenie tej samej kwoty bezpośrednio do rąk dłużnika, które skutkowało winno złożeniem przez dłużnika wniosku o umorzenie postępowania egzekucyjnego wobec uzyskania zaspokojenia, prowadziło w konsekwencji do obciążenia dłużnika opłatą w wysokości „jedynie” 5% wpłaconego świadczenia.

Sąd pytający powziął wątpliwość, wyrażaną następnie w pytaniu prawnym, czy różnicowanie sytuacji dłużnika, który samodzielnie spełnia świadczenie pieniężne, w zależności od tego, czy uiszczył świadczenie do rąk komornika, czy też bezpośrednio do rąk wierzyciela, jest zgodne z art. 2 oraz art. 32 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

³ Zob. chociażby pismo Prezesa Sądu Rejonowego dla Łodzi-Widzewa w Łodzi z dnia 30 grudnia 2021 r., A.X-450-1/2021.

⁴ W zakresie zasadności pobierania opłaty w wysokości 5% wartości kwoty przekazanej przez dłużnika wierzycielowi już po wszczęciu postępowania egzekucyjnego warto zwrócić uwagę na utrwaloną już w tym zakresie linię orzeczniczą, której wyrazem jest chociażby uchwała Sądu Najwyższego z dnia 29 października 2009 r., III CZP 82/09, OSNIC 2010/5/67; tak również A. Marciniak, *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, wyd. VI, Warszawa 2014, art. 49; J. Świeczkowski, *Komentarz do art. 49*, [w:] P. Banasik, M. Dziewulska, G. Kuczyński et al., *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*, Warszawa 2012, oraz chociażby postanowienie Sądu Okręgowego w Jeleniej Górze z dnia 29 stycznia 2014 r., II Cz 34/14, LEX nr 1857591.

Nie analizując w tym momencie w sposób nadmierny argumentacji Trybunału zawartej w uzasadnieniu rozstrzygnięcia, gdyż zasadniczym celem niniejszej pracy nie jest dokonanie oceny samego wyroku, wypada wskazać, iż Trybunał Konstytucyjny orzekł, iż różnicowanie wysokości opłaty egzekucyjnej obciążającej dłużnika, który świadczenie spełnił do rąk komornika, w stosunku do opłaty należnej od dłużnika, który w takiej sytuacji świadczył bezpośrednio wierzycielowi, nie tylko jest nieuzasadnione w świetle treści i celu ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, lecz także – z uwagi na 3-krotną różnicę w stawce pobieranej opłaty stosunkowej – oczywiście nieproporcjonalne. W konsekwencji Trybunał Konstytucyjny uznał omawiany przepis za niekonstytucyjny jedynie w zakresie, w jakim przewiduje pobranie od kwot wpłaconych przez dłużnika egzekwowanego bezpośrednio komornikowi opłaty stosunkowej w wysokości 15% wartości wyegzekwowanego świadczenia.

2. Implikacje wynikające z zakresowości wyroku Trybunału Konstytucyjnego

Problematyka interpretacyjna omawianego rozstrzygnięcia związana jest właśnie z jego zakresowym charakterem, gdyż jak stwierdził Trybunał, przepis art. 49 ust. 1 zd. 1 u.k.s.e. jest niezgodny z przepisami Konstytucji jedynie w określonym zakresie. Złożoność problemu dostrzegli liczni przedstawiciele doktryny, którzy zdecydowali się zabrać głos w dyskusji dotyczącej prawidłowej interpretacji rozstrzygnięcia, jednak wnioski przez nich prezentowane bywają istotnie rozbieżne⁵. Dlatego też, w ocenie autora, zasadne wydaje się zestawienie poglądów doktryny z realiami praktyki sądowej, wykształconej na bazie zapadłego wyroku Trybunału Konstytucyjnego.

Przed przejściem do właściwych rozważań przypomnieć należy, iż istota wyroku zakresowego sprowadza się do uznania, iż określony przepis, a precyzyjniej norma rekonstruowana z tego przepisu, jest niezgodna z konstytucją jedynie w pewnym zakresie, tj. w odniesieniu do określonych stanów faktycznych czy też określonych podmiotów. Wyrok zakresowy nie eliminuje zakwestionowanych przepisów z porządku prawnego, lecz jedynie delegalizuje takie ich stosowanie, które jest sprzeczne z postanowieniami Konstytucji. Tym samym Trybunał dokonuje swoistej ingerencji w treść normatywną przepisu, nie dokonując jednak zmiany brzmienia konkretnej

⁵ Zob. Z. Tobor, S. Tkacz, *Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 VI 2017 r.*, P 63/14, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2017, nr 9, s. 59-74; A. Bałaban, *Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 czerwca 2017 r. (sygn. akt P 63/14) w sprawie zgodności z Konstytucją art. 49 ust. 1 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2017, nr 11, s. 41-50; idem, *Opłata stosunkowa od kwot wpłaconych przez dłużnika bezpośrednio komornikowi. Glosa do wyroku TK z dnia 28 czerwca 2017 r.*, P 63/14, Lex/el 2017; M. Jabłoński, *Prawne podstawy pobierania opłaty stosunkowej na podstawie art. 49 ust. 1 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji po wejściu w życie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 czerwca 2017 r.*, P 63/14, „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 2018, nr 5, s. 73-95.

regulacji⁶. Jak wskazuje M. Jackowski, Trybunał Konstytucyjny, wydając wyrok zakresowy, winien zawrzeć w uzasadnieniu tegoż rozstrzygnięcia „wskazówki”, które pozwoliłyby na prawidłowe odczytanie intencji Trybunału co do tego, jaka norma i w jakim zakresie została uznana za niekonstytucyjną⁷.

By zrozumieć, dlaczego wskazane rozstrzygnięcie w praktyce egzekucyjnej okazało się niezmiernie problematyczne i wciąż jest niejednorodnie interpretowane zarówno przez komorników, sądy powszechne, jak i przedstawiciele doktryny, należy dokonać zestawienia treści przepisu art. 49 ust. 1 zd. 1 u.k.s.e. z brzmieniem sentencji rozstrzygnięcia podjętego przez Trybunał. Otóż przepis ten wskazuje, iż komornik pobiera opłatę w wysokości 15% wartości „wyegzekwowanego” świadczenia. Trybunał Konstytucyjny orzekł zaś o niekonstytucyjności tego przepisu jedynie w zakresie pobierania opłaty stosunkowej w tejże wysokości od „kwot wpłaconych” przez dłużnika egzekwowanego, nie precyzując jednakże, co rozumie przez to pojęcie.

W tym miejscu należy zastanowić się nad relacją zakresów pojęć kwot wyegzekwowanych oraz kwot wpłaconych. Jak wskazuje A. Marciniak, w języku prawniczym pojęciem wyegzekwowane świadczenie operuje się zarówno na oznaczenie świadczenia uzyskanego przez komornika w wyniku przeprowadzonej egzekucji, jak i świadczenia przypadającego z tego tytułu wierzycielowi, co w zależności od kontekstu rozważań może być niekiedy usprawiedliwione. Niemniej jednak pojęcie kwoty wyegzekwowanej, użyte w art. 49 ust. 1 u.k.s.e., należy rozumieć szeroko jako każde świadczenie uzyskane w toku postępowania egzekucyjnego, przypadające egzekwującemu wierzycielowi⁸. Nie może budzić wątpliwości, co zresztą wynika już z samej idei wyroku zakresowego, iż każda kwota wpłacona komornikowi po rozpoczęciu postępowania egzekucyjnego będzie również kwotą wyegzekwowaną.

Nie zostało wystarczająco mocno zaakcentowane przez Trybunał Konstytucyjny, iż cechą wyróżniającą kwoty wpłacone, na tle pozostałych kwot wyegzekwowanych, jest „dobrowolność” zaspokojenia wierzyciela. Trybunał w uzasadnieniu wyroku wskazuje, powołując się również na uprzednie rozstrzygnięcia TK, iż zaskarżony przepis art. 49 ust. 1 u.k.s.e. nie tylko nie zapewnia dłużnikowi spełniającemu świadczenie do rąk komornika odpowiedniej „premię”, porównywalnej do tej, która jest przyznawana przy świadczeniu do rąk wierzyciela, lecz skutkuje nałożeniem na niego swoistej sankcji. W orzecznictwie Trybunału ugruntowane jest, że o ile opłata stosunkowa według stawki 15% mogłaby być poczytywana za *sui generis* karę finansową, nakładaną na dłużnika po przeprowadzeniu skutecznej egzekucji z jego majątku, o tyle ta sama opłata nakładana w razie dobrowolnego uregulowania zobowiązania staje się sankcją za zachowanie – choć spóźnione – pożądane i zgodne z wymaganiami prawa oraz interesem wierzyciela. Trybunał podkreślił również,

⁶ Tak M. Jabłoński, *Prawne podstawy...*, op. cit., s. 75-76.

⁷ M. Jackowski, *Następstwa wyroków Trybunału Konstytucyjnego w procesie sądowego stosowania prawa*, Warszawa 2016, s. 305 i n.

⁸ A. Marciniak, *Ustawa o komornikach sądowych...*, op. cit., art. 49.

iz normy wywodzone z przepisów dotyczących opłat egzekucyjnych powinny być oparte na konstytucyjnie uzasadnionym założeniu, iż dłużników na każdym etapie postępowania egzekucyjnego należy motywować do dobrowolnego zaspokojenia wierzycieli⁹.

Niejako na marginesie warto wskazać, iż taka wykładnia art. 49 ust. 1 u.k.s.e. uwzględnia również *ratio legis* ustawy, która wprowadziła tenże przepis do polskiego porządku prawnego, tj. ustawy z 24 maja 2007 roku o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz niektórych innych ustaw¹⁰, bowiem w uzasadnieniu projektu tegoż aktu prawnego wskazano, iż „premiując dłużnika obniżeniem opłaty w razie dobrowolnego zaspokojenia wierzyciela w toku egzekucji, należy spodziewać się zwiększenia liczby egzekucji zakończonych stosunkowo szybko z wyżej wymienionej przyczyny”¹¹. Jednak w praktyce również pojęcie dobrowolności w kontekście kwot wpłacanych komornikowi w toku postępowania egzekucyjnego nie jest interpretowane w sposób jednolity.

3. „Dobrowolność” zaspokojenia wierzyciela jako determinanta interpretacyjna zakresowości rozstrzygnięcia

Zgodnie z dominującym poglądem, po wejściu w życie wyroku Trybunału Konstytucyjnego komornik sądowy nie będzie uprawniony do pobrania opłaty stosunkowej w wysokości 15% wyegzekwowanego świadczenia tylko wtedy, jeśli kwota wpłacona komornikowi przez dłużnika będzie miała charakter dobrowolny w tym znaczeniu, iż wpłata ta nastąpi bezzwłocznie po powzięciu przez dłużnika informacji o wszczęciu postępowania egzekucyjnego, tj. bezpośrednio po przeprowadzeniu przez komornika czynności informacyjnych poprzedzających właściwe czynności egzekucyjne. Jeżeli natomiast wpłata zostanie dokonana na późniejszym etapie postępowania egzekucyjnego, komornik sądowy wciąż będzie uprawniony do pobrania opłaty stosunkowej w wysokości 15% wyegzekwowanego (wpłaconego) świadczenia¹².

Zwolennicy powyższego stanowiska, w głównej mierze za M. Jabłońskim, podnoszą, iż z uzasadnienia wyroku Trybunału Konstytucyjnego jednoznacznie wy-

⁹ Zob. m.in. wyroki Trybunału Konstytucyjnego z dnia 17 maja 2005 r., P 6/04, OTK-A 2005/5/50, z dnia 8 maja 2006 r., P 18/05, OTK-A 2006/5/53, z dnia 13 października 2015 r., P 3/14, OTK-A 2015/9/145.

¹⁰ Ustawy z dnia 24 maja 2007 r. o zmianie ustawy o komornikach sądowych i egzekucji oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2005 r. Nr 94, poz. 796).

¹¹ Druk sejmowy nr 1287/V kadencja z 13 grudnia 2006 r., uzasadnienie projektu, s. 36.

¹² Tak. M. Jabłoński, *Prawne podstawy...*, op. cit., s. 80-81, 87-89; w sposób tożsamy: Prezes Sądu Apelacyjnego w Łodzi w piśmie z dnia 28 lutego 2020 r., W.IV.47-290-10, a nadto postanowienie Sądu Okręgowego w Koninie z dnia 23 marca 2019 r., I 1 Cz 27/19, niepubl., postanowienie Sądu Rejonowego dla Łodzi-Widzewa w Łodzi z dnia 15 czerwca 2020 r., II 1 Co 464/20 niepubl., postanowienie Sądu Rejonowego w Bydgoszczy z dnia 27 marca 2019 r., XII Co 7479/18, niepubl.

nika, że pobieranie przez komornika sądowego opłaty stosunkowej w wysokości 15% wyegzekwowanego świadczenia będzie niekonstytucyjne tylko w sytuacji, gdy dłużnik dokonał wpłaty do rąk komornika w bezpośredniej reakcji na powzięcie informacji o wszczęciu postępowania egzekucyjnego. Powyższe miałyby wynikać m.in. ze stwierdzeń Trybunału, iż „należy [...] brać pod uwagę, że zachowanie dłużnika, polegające na dokonaniu wpłaty do rąk komornika, jest typową reakcją na otrzymanie od komornika zawiadomienia o wszczęciu egzekucji”, gdyż „tylko zapłata całości świadczenia do rąk komornika sądowego skutkuje niezwłocznym umorzeniem postępowania egzekucyjnego”, a nadto nie można karać dłużnika za to, iż „ułatwił komornikowi przeprowadzenie egzekucji i pozwolił zaoszczędzić związane z nią koszty. Trybunał wielokrotnie podkreślał, że regulacje prowadzące do takich skutków naruszają zasadę poprawnej legislacji wywodzoną z art. 2 Konstytucji”. Dlatego też w doktrynie wskazuje się, iż nie ma podstaw do obciążania dłużnika egzekwowanego opłatą stosunkową w wysokości 15% wyegzekwowanego świadczenia, gdy komornik sądowy nie przedsięwziął żadnych czynności zmierzających do wyegzekwowania wierzytelności, za wyjątkiem czynności o charakterze czysto informacyjnym¹³. Zgodnie natomiast z drugim poglądem sentencja wyroku Trybunału Konstytucyjnego jest jednoznaczna, a treść uzasadnienia zapadłego rozstrzygnięcia nie daje podstaw do przyjęcia, iż Trybunał, orzekając o zakresowej niekonstytucyjności norm, zakładał ograniczanie rozstrzygnięcia jedynie do takich stanów faktycznych, w których dobrowolne spełnienie świadczenia następowało bezpośrednio po powzięciu informacji o wszczęciu postępowania egzekucyjnego¹⁴.

Ważąc argumenty przedstawiane zarówno przez jedną, jak i przez drugą stronę, wskazać należy, iż jako bardziej przekonujące wydają się argumenty prezentowane przez przedstawicieli stanowiska mniejszościowego, a to z następujących powodów. Po pierwsze, czego zdają się nie dostrzegać przedstawiciele dominującego stanowiska, zaproponowana przez nich interpretacja sentencji wyroku Trybunału również prowadziłaby do konkluzji, iż przepis art. 49 ust. 1 zd. 1 u.k.s.e. w zakresie, w jakim przewiduje pobieranie opłaty stosunkowej w wysokości 15% wyegzekwowanego świadczenia w przypadku niebezzwłocznej wpłaty dokonanej przez dłużnika egzekwowanego, jest niezgodny z przepisami Konstytucji RP. Trybunał orzekł, iż sytuacja faktyczna i prawna dłużnika, który po wszczęciu egzekucji spełnił świadczenie przez wpłatę dokonaną do rąk komornika, oraz dłużnika, który w takiej sytuacji świadczył bezpośrednio wierzycielowi, wykazuje liczne podobieństwa, a wynikające z zaskarżonego przepisu różnicowanie wysokości opłaty egzekucyjnej obciążającej dłużnika, który świadczenie spełnił do rąk komornika, w stosunku do opłaty należnej od dłużnika, który w takiej sytuacji świadczył bezpośrednio wierzycielowi, nie

¹³ Ibidem.

¹⁴ Tak chociażby: postanowienie Sądu Rejonowego w Bydgoszczy z dnia 5 lipca 2018 r., XII Co 2608/18, niepubl.; postanowienie Sądu Rejonowego w Turku z dnia 30 października 2018 r., I Co 752/18; pośrednio jak się zdaje również A. Bałaban, *Glosa do wyroku...*, op. cit.

tylko jest nieuzasadnione w świetle treści i celu ustawy o komornikach sądowych i egzekucji, lecz także – z uwagi na 3-krotną różnicę w stawce pobieranej opłaty stosunkowej – oczywiście nieproporcjonalne, a w konsekwencji powyższego również niekonstytucyjne. Ponadto nie pozostaje w związku z żadnymi wartościami, zasadami lub normami konstytucyjnymi, które mogłyby uzasadniać różnicowanie wysokości opłaty egzekucyjnej.

Abstrahując nawet od tego, iż w żadnym fragmencie rozważań Trybunał nie wskazał bezpośrednio, iż niekonstytucyjność przepisów dotyczy tylko sytuacji, w której dłużnik dokonał spłaty zadłużenia bezzwłocznie po powzięciu informacji o wszczęciu postępowania egzekucyjnego, zauważyć należy, iż przyjęcie interpretacji forsowanej przez zwolenników dominującego stanowiska doprowadziłoby do nieuzasadnionego (niekonstytucyjnego) różnicowania sytuacji dłużnika, który niebezzwłocznie dokonałby wpłaty do rąk komornika, względem dłużnika, który niebezzwłocznie dokonałby wpłaty bezpośrednio do rąk wierzyciela, a to z tych samych powodów, wobec których zapadł glosowany wyrok. Dlatego też przyjęcie, iż niekonstytucyjność przepisu stwierdzona omawianym orzeczeniem dotyczy jedynie sytuacji, w których wpłata następuje bezzwłocznie, zmusza do konsekwentnego uznania, iż przepis ten jest niekonstytucyjny również w zakresie dotyczącym sytuacji, gdy wpłata następuje niebezzwłocznie, tyle tylko, że w drugiej ze wskazanych sytuacji niekonstytucyjność nie byłaby stwierdzona wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego.

Po drugie, co zostało już wcześniej zaznaczone, w uzasadnieniu wyroku Trybunał Konstytucyjny w żadnym miejscu nie stwierdza, iż rozstrzygnięcie dotyczy jedynie takich stanów faktycznych, w których spłata zadłużenia następuje „dobrowolnie” tudzież „bezzwłocznie” po powzięciu przez dłużnika informacji o wszczęciu postępowania egzekucyjnego. Przytaczane we wcześniejszej części pracy fragmenty uzasadnienia, które miałyby świadczyć o powyższym, w ocenie autora stanowią jedynie swoiste omówienie przez Trybunał całokształtu sytuacji dłużnika w postępowaniu egzekucyjnym i nie powinny być traktowane jako swoiste „wytyczne” interpretacyjne dla sentencji orzeczenia.

Po trzecie, chociaż być może od tego argumentu należałoby zacząć powyższy wywód, moc wiążąca wyroków Trybunału Konstytucyjnego dotyczy wyłącznie ich treści, a nie uzasadnień. Uzasadnienie rozstrzygnięcia może jednak służyć, czego nie można pomijać, wyjaśnieniu znaczenia wyroku oraz zakresu jego mocy wiążącej. Uzasadnienie nie może jednak służyć modyfikacji wyroku czy też uzupełnieniu go o treść normatywną niezawartą w sentencji rozstrzygnięcia¹⁵. Przekładając powyższe na realia przedmiotowego wyroku, należy stwierdzić, iż gdyby intencją Trybunału Konstytucyjnego było ograniczenie mocy wiążącej orzeczenia

¹⁵ Tak Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 14 września 2017 r., V CSK 673/16, LEX nr 2428282; por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 października 2005 r., I CK 217/05, LEX nr 187004; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 lutego 2007 r., II CSK 452/06, LEX nr 274151; wyrok Sądu Najwyższego z dnia 29 września 2011 r., IV CSK 652/10, LEX nr 1129162.

jedynie do takich stanów faktycznych, w których spełnienie świadczenia następuje bezpośrednio po uzyskaniu przez dłużnika egzekwowanego informacji o wszczęciu postępowania egzekucyjnego, Trybunał umieściłby odpowiednie zastrzeżenie w sentencji rozstrzygnięcia. Dlatego też ograniczanie zakresu pojęciowego zwrotu kwoty wpłacone jedynie do kwot wpłaconych przez dłużnika „dobrowolnie” oraz „bezwzględnie” po otrzymaniu zawiadomienia o wszczęciu egzekucji jawi się jako nieuprawnione i wykraczające poza dopuszczalne wyjaśnienia zakresowości zapadłego rozstrzygnięcia.

Po czwarte, zwolennicy poglądu większościowego zdają się w sposób niejako arbitralny wiązać pojęcia dobrowolności oraz bezwzględności spełnienia świadczenia, wskazując, iż w przypadku, gdy dłużnik powziął informację o wszczęciu postępowania egzekucyjnego, a mimo to świadczenia nie spełnił, nie można już mówić o dobrowolności w zaspokojeniu wierzyciela¹⁶. Wydaje się, że kwestia dobrowolności winna być oceniana *ad casum*, z uwzględnieniem okoliczności konkretnej sprawy i motywacji konkretnego dłużnika egzekwowanego. Zajęcie odmiennego stanowiska, skutkujące uzależnieniem dobrowolności wyłącznie od etapu postępowania egzekucyjnego, doprowadziłoby do sytuacji nieakceptowalnej. Jak bowiem słusznie wskazuje M. Jabłoński, w sytuacji, gdy wydany został prawomocny wyrok sądowy, rozstrzygający konkretny spór między stronami postępowania, a mimo to spełnienie świadczenia następuje dopiero po tym, gdy dłużnik otrzyma informację o wszczęciu postępowania egzekucyjnego, mówienie o dobrowolności spełnienia świadczenia jest „pewnego rodzaju eufemizmem”¹⁷. Dlatego też dobrowolność spełnienia świadczenia nie może być uwarunkowana wyłącznie etapem postępowania egzekucyjnego, a różnicowanie sytuacji dłużnika, który dobrowolnie spełnił świadczenie na rzecz wierzyciela, w zależności od etapu postępowania egzekucyjnego wydaje się nieuprawnione.

4. Praktyczne implikacje wyroku Trybunału Konstytucyjnego

Na tle omawianego rozstrzygnięcia wyłania się jeszcze jedno zagadnienie wymagające poruszenia. Niezależnie bowiem od stanowiska zajętego w powyższej kwestii, nie może budzić wątpliwości, iż komornikowi sądowemu za wszczęcie i ewentualne dalsze prowadzenie postępowania egzekucyjnego należy się wynagrodzenie w formie opłaty. Powstaje tylko pytanie, w jakiej wysokości winna być ustalona opłata w tych sytuacjach, gdy ustalenie jej w wysokości 15% wyegzekwowanego świadczenia stało się niekonstytucyjne. W praktyce komorniczej dało się zauważyć, iż orzeczenie Trybunału nie zmieniło dotychczasowego sposobu działania większości kancelarii

¹⁶ Tak chociażby: Prezes Sądu Apelacyjnego w Łodzi w piśmie z dnia 28 lutego 2020 r., W.IV.47-290-10; jak również M. Jabłoński, *Prawne podstawy...*, op. cit., s. 79-82.

¹⁷ M. Jabłoński, *Prawne podstawy...*, op. cit., s. 80-81.

komorniczych, a komornicy od kwot uzyskiwanych od dłużników egzekwowanych, niezależnie od etapu postępowania egzekucyjnego, wciąż naliczali opłatę stosunkową w wysokości 15% wartości wyegzekwowanego świadczenia¹⁸. O ile spotka się to z krytyką sędziów wizytatorów, którzy wprost oceniali takie postępowanie jako wadliwe¹⁹, tak w ocenie większości przedstawicieli doktryny praktyka taka uznawana była za naturalną²⁰.

Jak trafnie wskazał A. Bałaban, „wobec braku przesłanek prawnych co do określenia wysokości opłat w przerwany postępowaniu egzekucyjnym z powodu wyłącznie «negacyjnego» charakteru wyroku Trybunału Konstytucyjnego komornikom pozostaje jedynie możliwość stosowania stawki dotychczasowej, tj. 15%, w oczekiwaniu na interwencję ustawodawcy”, a jakkolwiek inne postępowanie kancelarii komorniczych nie byłoby oparte na przepisach prawa i jako takie byłoby nielegalne²¹. Nie istnieje bowiem norma pozytywna, która pozwalałaby ustalać komornikom sądowym opłatę *per analogiam* w wysokości 5%, 8% czy 10% wyegzekwowanego świadczenia w sytuacji, gdy już po wszczęciu postępowania egzekucyjnego dłużnik spełnia świadczenie bezpośrednio do rąk komornika²².

W podobnym tonie wypowiedział się Sąd Rejonowy w Bydgoszczy, wskazując, iż wskutek rozstrzygnięcia Trybunału komornicy sądowi zostali postawieni w niezręcznej sytuacji, w której mogli albo w dalszym ciągu pobierać opłatę stosunkową w wysokości 15% wartości wyegzekwowanego świadczenia – wbrew wyrokowi TK, albo uznać, iż nie są oni w ogóle uprawnieni do pobierania jakiegokolwiek opłaty – wobec powstałej luki prawnej²³. Swoistym kompromisem między potrzebą realizacji orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego a koniecznością zapewnienia komornikom

¹⁸ Zob. sprawozdanie z lustracji spraw egzekucyjnych w zakresie ustalania wysokości i pobierania opłat egzekucyjnych po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 czerwca 2017 r. w sprawie P 63/14 z uwzględnieniem w opłacie stawki podatku VAT przeprowadzonej w listopadzie i grudniu 2018 roku przez sędziego wizytatora Sądu Okręgowego w Łodzi do spraw cywilnych i egzekucyjnych Katarzynę Kamińską-Krawczyk; jak również: Sprawozdanie z lustracji spraw egzekucyjnych w zakresie ustalania wysokości i pobierania opłat egzekucyjnych po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 czerwca 2017 r. w sprawie P 63/14, z uwzględnieniem w opłacie stawki podatku VAT, przeprowadzonej w grudniu 2018 roku przez sędziego wizytatora Sądu Okręgowego w Łodzi do spraw cywilnych i egzekucyjnych Jacka Świerczyńskiego; Sprawozdanie z lustracji tematycznej przeprowadzonej w kancelarii Komornika Sądowego przy Sądzie Rejonowym w Rybniku T.W. obejmującej okres od 1 stycznia 2017 r. do 30 listopada 2018 r. w przedmiocie ustalenia wysokości pobierania opłat egzekucyjnych z uwzględnieniem podatku od towarów i usług w opłacie oraz ustalania wysokości i pobierania opłat egzekucyjnych po wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 czerwca 2017 r. w sprawie P 63/14, przeprowadzonej w okresie od 19 do 21 grudnia 2018 r. przez SSR (del.) Agatę Pędracką wizytatora ds. cywilnych Sądu Okręgowego w Gliwicach.

¹⁹ Ibidem.

²⁰ Tak chociażby: M. Jabłoński, *Prawne podstawy...*, op. cit., s. 92-94; M. Chmaj, opinia sporządzona na zlecenie Krajowej Rady Komorniczej, jak również m.in. postanowienie SO w Koninie z dnia 23 marca 2019 r., I 1 Cz 27/19, niepubl.

²¹ A. Bałaban, *Glosa do wyroku...*, op. cit., s. 46 i nast.

²² Podobnie Z. Tobor, S. Tkacz, *Glosa do wyroku...*, op. cit.

²³ Postanowienie SR w Bydgoszczy z dnia 27 marca 2019 r., XII Co 7479/18, niepubl.

sądowym wynagrodzenia za wykonaną pracę jest powszechnie akceptowana przez judykaturę praktyka polegająca na obciążaniu dłużnika opłatą stosunkową w wysokości 5% wartości wyegzekwowanego świadczenia, poprzez zastosowanie *per analogiam* przepisu art. 49 ust. 2 u.k.s.e.²⁴. Niemniej jednak trudno oprzeć się wrażeniu, iż kompromis ten oparty jest w głównej mierze na względach słuszności, a nie na przepisach powszechnie obowiązującego prawa. Wydaje się również, iż Trybunał Konstytucyjny, wydając komentowane orzeczenie, nie rozważył w wystarczającym stopniu, jakie praktyczne skutki mieć będzie rozstrzygnięcie i w konsekwencji powyższego nie zawarł w uzasadnieniu wyroku odpowiednio pogłębionych rozważań prawnych i adekwatnych wskazówek interpretacyjnych.

BIBLIOGRAFIA

- Bałaban, A. (2017). *Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 czerwca 2017 r. (sygn. akt P 63/14) w sprawie zgodności z Konstytucją art. 49 ust. 1 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji*. „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 11: 41-50.
- Bałaban, A. (2017). *Opłata stosunkowa od kwot wpłaconych przez dłużnika bezpośrednio komornikowi. Glosa do wyroku TK z dnia 28 czerwca 2017 r., P 63/14*. Warszawa: Lex/el.
- Jabłoński, M. (2018). *Prawne podstawy pobierania opłaty stosunkowej na podstawie art. 49 ust. 1 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji po wejściu w życie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 czerwca 2017 r., P 63/14*. „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 5: 73-95.
- Jackowski, M. (2016). *Następstwa wyroków Trybunału Konstytucyjnego w procesie sądowego stosowania prawa*. Warszawa.
- Marciniak, A. (2014). *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*. Warszawa.
- Świeczkowski, J. (2012). *Komentarz do art. 49*, [w:] P. Banasik, M. Dziewulska, G. Kuczyński et al., *Ustawa o komornikach sądowych i egzekucji. Komentarz*. Warszawa: Lex/el.
- Tobor, Z., Tkacz, S. (2017). *Glosa do wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 28 VI 2017 r., P 63/14*. „Przegląd Prawa Egzekucyjnego” 9: 59-74.

²⁴ Pismo Prezesa Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 28 lutego 2020 r., W.IV.47-290/19; postanowienie SO w Koninie z dnia 23 marca 2019 r., I 1 Cz 27/19, niepubl.; postanowienie SR dla Łodzi-Widzewa w Łodzi z dnia 15 czerwca 2020 r., II 1 Co 464/20, niepubl.

